

УДК 378.016:78.087.68 (043)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Т. В. Шелупахіна

Інтерпретація художніх творів розглянута у статті як дієвий чинник оптимізації підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до організації діяльності з естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл. Проаналізований та узагальнений методологічний аспект процесу інтерпретації художніх творів. Доведено, що інтерпретація художніх творів у структурі підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва сприяє розвитку пізнавальних і творчих можливостей особистості. Інтерпретація художніх творів досліджена у подвійному вимірі: як складова процесу художнього пізнання, що сприяє розвитку особисто-ціннісного ставлення до мистецтва, збагачує досвід людського світо – відчуття та світо – переживання; інтерпретація художніх творів розглянута також як компонент процесу педагогічного спілкування, котрий сприяє активізації суб'єктивного художньо-естетичного досвіду педагога і студента.

Зміст процесу спільної інтерпретаційної діяльності педагога і студента полягає у вільному, неупередженому обміні думками, художніми враженнями, естетичними оцінками щодо художніх творів. Унаслідок спільної інтерпретаційної діяльності відбувається пізнання, творче засвоєння естетичного досвіду, продукуються та перетворюються естетичні судження та естетичні оцінки. Робиться висновок, що у процесі спільної інтерпретаційної діяльності студент набуває статусу особистості, здатної не тільки засвоювати, але й самостійно продукувати естетичні цінності; художній твір розглядається як цінність, що володіє як пізнавальним, так і виховним потенціалом.

Ключові слова: інтерпретація, інтерпретаційна діяльність, художній твір, естетичне виховання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Ефективність вирішення освітніх завдань сучасної загальноосвітньої школи багато в чому

залежить від інтенсифікації педагогічного процесу, пошуку найбільш оптимальних форм і методів виховної роботи з учнями. Необхідність активізації роботи по естетичному вихованню учнів загальноосвітньої школи диктується реаліями інформаційного суспільства, суперечливим впливом масового мистецтва і форм віртуальної культури на духовний розвиток молоді. У зв'язку із цим важливим завданням педагогічної теорії і практики є організація цілісної педагогічної системи естетичного виховання учнів, покликаною охопити як шкільні дисципліни художньо-естетичного циклу, так і різні форми позаурочної і позашкільної виховної роботи. Мета естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл полягає у формуванні особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва і до життя, розвитку естетичної свідомості і художньої компетенції школярів, прагненні до творчої самореалізації і потребі в духовному самовдосконаленні (Концепція і Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, 2005).

Особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва і до життя проявляється в ерудиції школяра, у широкому спектрі естетичних почуттів, у діях і вчинках, пов'язаних з мистецтвом. Особистість, якій властиве особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва і до життя, володіє системою елементарних художньо-естетичних знань, адекватно сприймає художні твори, здатна виразити власне ставлення до художньої творчості, втілити навички естетичної діяльності у житті, у праці, у поведінці, у спілкуванні відповідно до загальнолюдських цінностей і власних переконань.

Практика шкільної освіти та виховання свідчить про те, що сучасний учитель недостатньо підготовлений до організації діяльності з естетичного виховання учнів, зазнає труднощі у формуванні особистісно-ціннісного ставлення учнів до мистецтва засобами інтерпретації художніх творів. Ситуація, що склалася, багато в чому обумовлена домінуванням предметних форм підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, націлених на передачу теоретичних знань. Тому однією з актуальних проблем педагогічної теорії і практики є розробка науково обґрунтованої методології інтерпретації художніх творів як чинника оптимізації підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до організації діяльності з естетичного виховання учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розпочато вирішення цієї проблеми і на які спирається автор. Теоретико-методологічне обґрунтування питань підготовки майбутнього учителя у вищих учбових закладах міститься у наукових роботах О. Абдулліної, А. Алексюка, О. Анищенко, С. Архангельського, Ю. Бабанського, А. Бойка, Г. Ващенко, В. Вергасова, С. Витвицької, Б. Галузинського, Н. Гузій,

В. Загвязинського, М. Євтуха, Б. Єлканова, В. Кременя, С. Пальчевського, І. Подласого, Г. Селевко, О. Сухомлинської, С. Сисоєвої, Т. Туркот, М. Фіцули, В. Шабуніної.

Дослідження процесів підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснюється у наукових працях Е. Абдулліна, О. Абдулліної, Ю. Алієва, О. Апраксиної, Л. Арчажникової, Л. Боренбойма, И. Гадалової, С. Горбенка, З. Гиптерс, В. Дряпики, Д. Кабалевського, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Михайличенка, Т. Рейзеконд, О. Рудницької, Г. Падалки, Л. Печко, Л. Предтеченської, Л. Рапацької, Р. Тельчарової, Л. Хлебнікової, Л. Школяр, О. Щолокової.

У наукових дослідженнях Т. Аболиної, Г. Балла, І. Беха, В. Бугенко, С. Гончаренка, Л. Гуляєвої, А. Бойка, І. Зязюна, Б. Немеського, М. Фіцули проаналізовані сутність, структура, форми і методи естетичного виховання, здійснений наголос на проблемах естетичного розвитку особистості фахівця з вищою педагогічною освітою.

Принципи наукової методології інтерпретації художніх творів досліджені у наукових роботах Ю. Борева, В. Бичкова, М. Кагана, Л. Левчук, В. Личковаха, В. Мазепи, В. Малахова; питання методології цілісного аналізу музичних творів опрацьовані у працях Б. Асаф'єва, М. Арановського, Л. Мазеля, В. Медушевського, Є. Назайкинського, В. Холопової; педагогічним аспектам виконавської інтерпретації присвячені роботи педагогів-музикантів А. Алексєєва, Л. Баренбойма, Л. Гольденвейзера, Г. Когана, Г. Нейгауза, С. Фейнберга, Г. Ципіна.

Концепція інтеграції мистецтв у процесі художньої освіти і виховання у загальноосвітніх школах і позашкільних закладах розроблена у наукових працях лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання АПН України (науковий керівник і автор концепції Л. Масол); концепція взаємодії мистецтв в естетичному вихованні учнівської молоді втілена у розробках наукової школи Г. Шевченко.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Актуальність наміченої проблематики в умовах змістовних змін у сфері освіти і виховання обумовлена наявністю протиріч як на методологічному, так і на практичному рівнях, а саме:

– між вимогами до оптимізації підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, що дозволить йому ефективніше організувати діяльність з естетичного виховання учнів і недостатньою реалізацією цієї вимоги у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу;

– між вимогами до рівня естетичного розвитку учнів, основу якого складає розвинута система художньо-естетичних компетенцій, здатна забезпечити адекватність сприйняття творів мистецтва і можливість

виразити особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва, посприяти формуванню практичних навичок естетичної діяльності та спілкування, розвитку потреби естетичного світу – переживання та світу – відчуття і недостатньою реалізацією цієї вимоги у практиці шкільної освіти і виховання

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в аналізі та узагальненні методологічного аспекту процесу інтерпретації художніх творів як чинника оптимізації підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до організації діяльності з естетичного виховання учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Поняття «інтерпретація» походить від латинського «interpretatio» – тлумачення, розкриття сенсу, трактування. Поняття інтерпретації широко використовується у філософській, естетичній і мистецтвознавчій літературі. Суть процесу інтерпретації подвійна і полягає, по-перше, у встановленні об'єктивного значення предмета, котрий підлягає тлумаченню; по-друге, процес інтерпретації націлений на розкриття суб'єктивного сенсу предмету для людини.

У філософсько-гносеологічному плані інтерпретація знаходиться в одному ряду із сприйняттям, поясненням і розумінням. Але у мистецтві, у сфері художнього пізнання інтерпретації належить особливе місце. Ця обставина вимагає більш детального аналізу. Пояснення, властиве науковому способу пізнання, відображає об'єктивно-предметну сторону оточуючого світу та реалізується у складно-опосередкованій взаємодії абстрактно-логічних операцій, розумових процедур. Усі зазначені логічні операції та розумові процедури націлені на абстрактне виділення з множини існуючих закономірностей предметного світу декількох, найбільш важливих. Наукове пояснення отримує реалізацію в русі понять і не передбачає розкриття суб'єктивного значення предмету для людини. Таким чином, у науковому поясненні реалізується один полюс пізнання – полюс теоретичного мислення.

Розуміння, на відміну від пояснення, отримує реалізацію в образних моделях буття, «відкритих» для виявлення різноманітних суб'єктивних смаків, суджень та оцінок. Образні моделі буття вимагають смислового розкриття і змістовного «доповнення» в інтерпретаційній діяльності суб'єкта. Розуміння, таким чином, вимагає включення в процес пізнання усіх рівнів особистості в єдності раціонального й емоційного, духовного і психічного компонентів; розуміння передбачає суб'єктивне ставлення до

художнього об'єкту як до образного відображення культурно-історичних реалій і вираження духовних сенсів буття.

Інтерпретація художніх творів відрізняється від інших типів інтерпретації тим, що цілісність образного відображення дійсності у мистецтві опосередкує цілісність активного пізнання і самопізнання, і, таким чином, стає стимулом творчого розвитку особистості. Дана обставина конкретизує методологічний аспект процесу інтерпретації художніх творів як чиннику оптимізації підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва. Інтерпретація художніх творів в структурі підготовки майбутнього учителя музичного мистецтва пов'язана з розвитком пізнавальних і творчих можливостей особистості, а саме: (а) – інтерпретація художніх творів як складова методології художнього пізнання сприяє формуванню особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, збагачує досвід світо – переживання і світо – відчуття; (б) – інтерпретація художніх творів як змістовний компонент педагогічного спілкування актуалізує суб'єктивний художньо-естетичний досвід педагога і студента. У процесі спільної інтерпретаційної діяльності її учасники (педагог і студент) обмінюються думками, художніми враженнями, естетичними оцінками, внаслідок чого відбувається пізнання, творче засвоєння соціально значущого естетичного досвіду, продукуються та перетворюються естетичні судження та естетичні оцінки. Таким чином, у процесі спільної інтерпретаційної діяльності студент набуває статусу самодостатньої особистості, здатної продукувати естетичні цінності, не тільки засвоювати, але й перетворювати їх (Падалка, 2010); у свою чергу, художній твір набуває статусу естетичної цінності, що володіє як художньо-пізнавальним, так і виховним потенціалом.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз дозволяє стверджувати, що інтерпретація художніх творів здатна слугувати дієвим чинником оптимізації підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до організації діяльності з естетичного виховання учнів. Аналіз та узагальнення методологічного аспекту процесу інтерпретації дозволив нам зробити наголос на розвитку пізнавальних та творчих можливостей особистості засобами інтерпретаційної діяльності. Ми підкреслили, що спільна інтерпретаційна діяльність педагога і студента як компонент педагогічного спілкування сприяє актуалізації суб'єктивного художньо-естетичного досвіду учасників педагогічного процесу, активізує художнє пізнання, забезпечує продукування і перетворення студентом естетичних цінностей на індивідуальному рівні. Таким чином, підготовка вчителів музичного мистецтва покликана забезпечити професійне зростання майбутнього спеціаліста. Разом із тим підготовка майбутніх вчителів

музичного мистецтва має сприяти особистісному розвитку педагога-музиканта, здатного вирішувати різноманітні педагогічні завдання, у тому числі й завдання естетичного виховання учнівської молоді шляхом впровадження особистісно-розвиваючих педагогічних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. З огляду на ці міркування слід підкреслити, що проблема інтерпретації художніх творів як чиннику оптимізації підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва потребує подальшого опрацювання як на рівні загальної методології, так і на рівні прикладних методик викладання фахових дисциплін.

Література

1. Концепція і Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. *Директор школи*. 2005. №4 (430). С. 3–30.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України. 2010. 274 с.

References

1. Konceptcija i Kompleksna proghrama khudozhnjo-estetychnogho vykhovannja uchniv u zaghaljnoosvitnikh ta pozashkiljnykh navchaljnykh zakladakh (2005). *Dyrektoreshkoly, #4 (430)*, 3–30 (ukr).
2. Padalka, G. M. (2010). *Pedagoghika mystectva (teorija i metodyka vykladannja mystecjkykh dyscyplin)*. Kyiv: Osvita Ukrainy (ukr).

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ КАК ФАКТОР ОПТИМИЗАЦИИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА К ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ЭСТЕТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ УЧАЩИХСЯ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Т. В. Шелупахина

Интерпретация художественных произведений рассматривается в статье как важный фактор подготовки будущих учителей музыкального искусства к организации деятельности по эстетическому воспитанию учащихся. Осуществлен анализ и обобщение методологического аспекта процесса интерпретации художественных произведений. Доказано, что интерпретация художественных произведений в структуре подготовки будущих учителей музыкального искусства способствует развитию познавательных и творческих способностей личности. Интерпретация проанализирована с двух точек зрения: как составляющая процесса художественного познания, способствующая развитию личностно-ценностного отношения к искусству, обогащающая опыт миро – чувствования и миро – оцущения; интерпретация художественных произведений

проанализирована также с точки зрения компонента процесса педагогического общения, активизирующего субъективный художественно-эстетический опыт педагога и студента.

Содержание процесса общей интерпретационной деятельности педагога и студента заключается в свободном обмене мыслями, суждениями, художественными впечатлениями, эстетическими оценками художественных произведений. Вследствие общей интерпретационной деятельности происходит процесс познания, творческое освоение эстетического опыта, продуцируются и перерабатываются эстетические суждения и эстетические оценки. Делается вывод о том, что в процессе общей интерпретационной деятельности педагога и студента студент обретает статус личности, способной не только усваивать, но и самостоятельно продуцировать эстетические ценности; художественное произведение рассматривается как ценность со свойственным ей познавательным и воспитательным потенциалом.

Ключевые слова: интерпретация, интерпретационная деятельность, художественное произведение, эстетическое воспитание.

INTERPRETATION OF ARTWORKS AS A FACTOR OF OPTIMIZATION OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART TO THE ORGANIZATION OF ACTIVITIES FOR AESTHETIC EDUCATION OF STUDENTS: METHODOLOGICAL ASPECT

T. V. Shelupakhina

Interpretation of works of art is considered in the article as an important factor in the preparation of future teachers of musical art to organize activities for the aesthetic education of students. The analysis and generalization of the methodological aspect of the process of interpretation of artistic works is carried out. It is proved that the interpretation of artistic works in the structure of the training of future teachers of musical art contributes to the development of cognitive and creative abilities of the individual. Interpretation is analyzed from two points of view: as a component of the process of artistic cognition, contributing to the development of a person-value attitude to art, enriching the experience of the world-feeling and the world-sensation; interpretation of works of art is also analyzed from the point of view of the component of the process of pedagogical communication, which activates the subjective artistic and aesthetic experience of the teacher and student.

The content of the process of the general interpretation activity of the teacher and student consists in a free exchange of thoughts, judgments, artistic impressions, and aesthetic evaluations of artistic works. As a result of the general interpretation activity, there is a process of cognition, the creative mastery of aesthetic experience, aesthetic judgments and aesthetic evaluations are produced and processed. It is concluded that in the process of the general interpretation activity of the teacher and student the student acquires the status of an individual who is able not only to assimilate but also to produce

aesthetic values independently; artistic work is regarded as a value with its inherent cognitive and educational potential.

Key words: Interpretation, artistic work, aesthetic education.

Шелупахіна Тетяна Володимирівна – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри культурології та кіно-, телемістцтва Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Старобільськ, Україна). E-mail: tatyana_vladimirovna@i.ua

Shelupakhina Tetiana Volodymyrivna – PhD, Associate Professor, Head of the Chair of Cultural Studies Film and Television Arts of the Taras Shevchenko Lugansk National University (Starobil's'k, Ukraine). E-mail: tatyana_vladimirovna@i.ua